

3. 9. 2001

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Trest smrti - zkouška lidskosti

Kdo má viset, ten se neutopí - praví jedno staré přísloví. Není těžké odmyslet si metaforičnost této průpovídky. Obzvláště, pozvednou-li se opět hlasy směřující k debatě o znovuzavedení trestu smrti. Ostatně tyto se vrací s železnou pravidelností - vždy, když je spáchán brutální zločin nebo je například popraven další zločinec v USA. Jak vidno, v některých místech moderní západní - křesťanské - civilizace tento zvyk zůstává. Podívejme se však na trest smrti právě z pohledu práva vyrůstajícího na odkazech křesťanství.

Kdo má viset, ten se neutopí - praví jedno staré přísloví. Není těžké odmyslet si metaforičnost této průpovídky. Obzvláště, pozvednou-li se opět hlasy směřující k debatě o znovuzavedení trestu smrti. Ostatně tyto se vrací s železnou pravidelností - vždy, když je spáchán brutální zločin nebo je například popraven další zločinec v USA. Jak vidno, v některých místech moderní západní - křesťanské - civilizace tento zvyk zůstává. Podívejme se však na trest smrti právě z pohledu práva vyrůstajícího na odkazech křesťanství.

Již při prvním pohledu na historické pozadí trestu smrti vidíme několik rozporů. Za prvé, budeme-li vycházet nejen z křesťanské, i když především novozákonní tradice, vidíme, že život po smrti (v ráji) je největším štěstím a cílem každého smrtelníka. Na druhé straně však vidíme, že již od pradávna je za nejtěžší trest chápáno zbavení člověka jeho života, jakožto způsob absolutního řešení spáchaného zločinu. Rozpor mezi slovy v Novém a Starém zákoně je zřejmý. Ve Starém zákoně se praví: „Kdo prolije krev člověka, toho krev bude člověkem prolita, neboť člověka Bůh učinil, aby byl obrazem Božím...” (První kniha Mojžíšova: 9,6). To bylo „po potopě světa”. Jasně zde vidíme nepochybný souhlas s trestem smrti, přičemž člověk, který tento trest vykonává je chápán jako pouhý nástroj Boha, který nenese žádnou vinu za to, co dělá, neboť tak činí ve jménu Božím. V částečném protikladu je již Desatero v Druhé knize Mojžíšově (20,13), kde je jasný příkaz „Nezabiješ”. Naši předkové toto za protiklad nepovažovali, neboť již v téže Druhé knize Mojžíšově (21, 12) je v ustanovení, že „kdo někoho uhodí a ten zemře, musí zemřít”. Další jasný doklad, je i v téže knize (22, 1{2}): „Jestliže je zloděj přistižen při vloupání a je zbit, takže zemře, nebude lpět krev tom, kdo ho ubil”. Tudíž i za krádež je možno teoreticky „udělit trest smrti”.

Sám Matouš praví, že nechce rušit Starý zákon, jen jej přichází naplnit. Tedy v Evangelii podle Matouše (5, 21) v části O zabití se praví: „Slyšeli jste, že bylo řečeno otcům: Nezabiješ! Kdo by zabil, bude vydán soudu. Já však pravím Vám, že již ten, kdo se hněvá na svého bratra bude vydán soudu...”. Zde také připomeňme slavný Chamurapiho zákoník a jeho známé přikázání „oko za oko, zub za zub”. Z výše uvedených poznatků je jasné jen jediné: Kdykoliv v historii bylo zapotřebí udělovat trest smrti, a to obvykle i z politických důvodů nebo alespoň s politickým podtextem, potom byl tento trest udělen. Viz doba nedávno minulá, kdy nemohla být předvedena zodpovědnost jednotlivce za sebe sama (jak je tomu ve skutečné demokracii), ale hlavní byla zásada kolektivu, který se všemi prostředky snažil předvést, že je jednotný. Toto vnitřní sebezpečenství soudržnosti bylo podporováno i trestem smrti, kterým se vyjadřovala jasná jednomyslnost celé společnosti - proto také tzv. „monstrprocesy”, v nichž zemřelo mnoho lidí za „politické přečiny”.

V dnešní době zde u mnoha lidí stojí v popředí i ekonomický aspekt. Pokud člověk spáchá zločin, jako například mnohonásobnou vraždu, společnosti by nejvíce vyhovovala jeho smrt. Jednak se to zdá jako

spravedlivý trest dle zásady „oko za oko“, ale také především je jasné, že převýchova takového člověka ve věznicích dnešního typu není naprosto možná, ba naopak.

Tedy přece jen zavést trest smrti? Kanonické právo, ale i Listina základních lidských práv a svobod hovoří jasně – katolická / křesťanská církev dnes tresty smrti nepřipouští a za nejtěžší trest je považována v kanonické oblasti exkomunikace viníka. I tento výjimečný trest je explicitně stanoven jen v kánonu 1398, kdy je takto trestán potrat. Účinky exkomunikace z církve nastupují okamžitě a to i bez rozhodnutí představeného. Pokud by se někomu zdál trest smrti „tvrdší“ a hledal by jej v Kodexu kanonického práva – nenalezne, neboť katolická církev je i zde jedním z předních nositelů humanity. Nelze se tedy v našich „zeměpisných šířkách“ opřít o podobné navázání církve a trestu smrti, jak se tomu děje ve státech, které jsou vázány například na islámskou ideologii. Ostatně, oddělení jakékoliv církevní doktríny a státní moci prohlašuje již Listina základních práv a svobod ve svém druhém článku: „Stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání.“ Listina (zákon číslo 2/1993 Sbírky) nám stanoví i vztah státu k lidskému životu obecně: „ Čl.6 : (1) Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením. (2) Nikdo nesmí být zbaven života. (3) Trest smrti se nepřipouští. (4) Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.“

Pokud bychom nechtěli akceptovat ani Listinu základních práv a svobod, je zde „zlaté římské pravidlo“: „Dát každému, co jeho jest“. (Ulpianus: „Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi“ - spravedlnost je trvalá a stálá vůle přiznávat každému, co mu náleží). To ovšem také znamená nebrat nikomu to, co mu náleží a sem můžeme nepochybně zahrnout právo na život. Žádný člověk nevznikl z vůle společnosti, nepatří společnosti, a proto společnost ani nemůže brát někomu něco, co je jen jeho. A skrývat se za abstraktní pojem „stát“? Za vším jsou jen lidé, stát jsou také jen lidé a to lidé, kteří nesou zodpovědnost. Každý z nás nese díl zodpovědnosti ve společnosti a ta se projevuje abstraktním pojmem „stát“.

Argument, že trest smrti jako odstrašující příklad nefunguje - je mnohonásobně prokázáno, že při páchání trestného činu, který lze klasifikovat jako „těžký“ a lid by za něj dle dnešní morálky udělil trest smrti, si pachatel vůbec neuvědomuje, jaké by mohlo mít jeho chování následky a to dokonce ani ty nejmenší.

Zde stojí za zmínku citát z knihy Herberta Spencera „O studiu sociologie“: „nelze předpokládat účinek různých věcí... právě jako učinil onen malajský vůdce, jenž na stížnost, proč dal ukřižovat několik povstalců, odpověděl, že jednal podle „anglické praxe“, o níž četl v jejích „svatých knihách““. Nepochybně záleží na „stupni vývoje“ sledované společnosti. Jinak bude trest smrti chápán u národa, kde například vzhledem k víře v nesmrtelnost lidské duše, není lidský život věcí příliš závažnou. Prohlašujeme-li však, že jsme humanisté a demokraté, pak bychom měli každému v první řadě přiznat jeho právo na život, ať již spáchal cokoli. Pokud by si každý z nás plně uvědomoval své jednání, všechny jeho důsledky, nemohl by spáchat těžký zločin, neboť by se to muselo přičít jeho vnitřnímu přesvědčení, jeho svědomí. Zde se nejedná o omezení fyzické svobody, zde je zapotřebí, aby si každý ověřil své jednání „ve svědomí“, které pokud není deformováno, nedovoluje kupříkladu zabít pro peníze („svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého“ - tedy potřeba respektování). Pokud připustíme, že se socio-biologická data nemylí, pak lidská psychika je podmíněna jak jistou biologickou daností, tak i procesem socializace, kde se přesně formují termíny jako svědomí, morálka, spravedlnost atd. Tedy pokud dojde ke spáchání těžkého zločinu, je třeba hledat chybu již v prvotních faktorech „vzniku člověka“ - ve společnosti. Nesmíme zpět sklouznout k na první pohled jednoduchému a absolutnímu řešení - trestu smrti. Jen tak budeme schopni dodržet to, co jsme si vytkli za cíl v preambuli Listiny základních práv a svobod: „...navazujíc na obecně sdílené hodnoty lidství a na demokratické a samosprávné tradice našich národů, pamětlivo trpkých

zkušeností z dob, kdy lidská práva a základní svobody byly v naší vlasti potlačovány, vkládajíc naděje do zabezpečení těchto práv společným úsilím všech svobodných národů...”.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Odpovědnost zaměstnavatele a zaměstnance v souvislosti s využitím umělé inteligence](#)
- [Nový návrh zákona o platformové práci - 2. díl: Redefinice závislé práce](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [JIŘÍ HARNACH - VEŘEJNÉ ZAKÁZKY LIVE! - ČERVEN 2026](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)
- [10 otázek pro ... Marka Šmůlu](#)
- [Souhrn významných událostí ze světa práva](#)
- [Home office v Česku, Německu a Rakousku: je česká právní úprava práce na dálku dostatečně flexibilní?](#)
- [Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny](#)
- [Sdílení elektřiny v obecních projektech, změny po 1.8.2026 a zapojení bateriových úložišť](#)
- [Postoupení pohledávky na náhradu škody v pracovněprávních vztazích](#)